

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis, Seu Resolutio Casuum Conscientiæ

Juxta Sacram Scripturam, Canones, Et Sanctos Patres

Continens Tractatus de Sacramentis Pœnitentiæ & Extremæ Unctionis;
necnon varia summorum Pontificum Decreta, contra Moralis corruptæ
propositiones, & alia

Genet, François

Parisiis, 1703

Caput Quintum. De Contritione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40817

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 21
fructu cùm sit initium dispositionis ad perfectam Pœnitentiam.

Quæst. 7. Quænam sunt partes Pœnitentiæ ?

Resp. Ex Concilio Tridentino, Contritio, Sess. 14. cap. Confessio, & Satisfactio Pœnitentiæ partes dicuntur: Suntque illius quasi materia: quod quidem egregiè explicat S. Chrysostomus relatus in Canone his verbis: Perfecta Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferere; in corde ejus Contritio est, in ore ejus Confessio, in opere tota humilitas, scilicet satisfactionis. In sequentibus deinceps capitibus explicabimus tres has partes quæ necessariae sunt ad veram Pœnitentiam.

Can. Perfecta. De Pœnitentiâ. dist. 3.

C A P U T V.

De Contritione.

Quæst. 1. QUID est Contritio ?

Resp. Ex Concilio Tridentino: Contritio qua primum locum inter dictos Pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero: ita demùm præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia divina misericordiae & voto præstandi reliqua conjunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc sacramentum requiruntur.

Sess. 14. cap. 4.

Quæst. 2. Quænam conditiones exiguntur ad hunc dolorem, ut sit verus ?

Resp. Quatuor conditiones requiruntur: nimirum debet esse Interior, Supremus, Universalis, & Supernaturalis.

Quæst. 3. Quare Contritio debet esse interior ?

22 TRACTATUS VI.

Resp. Ut diximus ex Concilio Tridentino: *Contritio est dolor animi*, & non solum Corporis, quia cum peccatum sit malum interius, originem habens in voluntate, dolor qui ejus est remedium, debet pariter esse internus. *In Contritione*, inquit Divus Thomas, *est duplex dolor: unus est in ipsa voluntate; qui est essentialiter ipsa Contritio, & nihil aliud est, quam displicentia prateriti peccati.* Quare non sufficit dolor externus, & sensibilis, & in appetitu solum inferiori, quem indicat singultus, & lacrymæ; sed debet esse in intimo cordis, & in voluntate, juxta id quod Deus nobis præcipit, Joëlis 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & fletu, & planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.* Et ut jam diximus cum S. Chrysoftomo: Contritio debet esse in corde.

Quest. 4. Quare Contritio debet esse suprema?

Resp. *Dolor in Contritione*, ut habet Divus Thomas, *excedit omnes alios dolores: quia quantum aliquid placet, tantum contrarium ejus displicet: finis autem ultimus super omnia placet; cum omnia propter ipsum desiderantur: & ideo peccatum, quod à fine ultimo avertit, super omnia displicere debet.*

Quest. 5. Est-ne necesse, ad hoc ut dolor de peccatis nostris, sit supremus, sensum esse vehementiorem quolibet doloris sensu ex aliis omnibus malis concepto, quæ nobis accidere possunt?

Resp. Non est necesse, quod quidem S. Bonaventura sic explicat: *Respondeo* dicendum quod cum quæritur de quantitate doloris, dolor potest dici displicentia rationis, vel passio ex hac resultans in sensualitate. Si hoc

D. Tho. in
supplem. q.
3. art. 1. in
corp.

S. Tho. in
supplem. q.
3. art. 1. in
corp.

S. Bonav.))
in 4. diff.))
16. p. 1. art.))
2. q. 1.))

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 23

secundo modo accipiatur, dico quòd non est
neceſſe magis dolere de peccato, quàm de re
temporali, nec etiam neceſſe eſt dolere, quia
non eſt in poteſtate cujuſlibet; talis enim dolor
non conſequitur amorem, ſed conſequitur
ipſam affectionem, & affectio experimenta-
lem cognitionem. Et quia non omnes habent
experientiam divinæ dilectionis, ideo non om-
nes ita ſenſibiliter dolent de peccatis: tamen
quòd magis etiam ſenſibiliter doleat aliquis
de peccato, quàm de aliquo damno, hoc eſt
perfectionis, & congruum, non neceſſarium.
Sed in quantum dolor dicitur diſplicentia ra-
tionis, ſic dico quòd diſplicentia meſſuratur
ſecundùm quantitatem charitatis. Et ſic dico
quòd in comparatione ad alios amores, ven-
dicat ſibi dominium in corde, quandiu eſt, nec
unquam ibi eſt, niſi ſit domina. Unde dico
quòd ad hoc quòd aliquis habeat charitatem,
neceſſe eſt quòd diligat Deum ſuper omnia;
hoc autem eſt diligere Deum ſuper omnia,
quòd pro nullo damno vel commodo velit
offendere Deum. Sic intelligendum eſt de diſ-
plicentia contritionis. Unde dico quòd pecca-
tum debet tantùm diſplicere rationi, quòd
nullo pacto, nullo commodo, vel incommo-
do velit in ipſum conſentire vel conſenſiſſe;
quoniam voluntas quæ ex aliqua cauſa con-
ſentit in peccatum, juſta non eſt; & in hoc
ſenſu dolor de peccatis in contritione debet
eſſe ſummus, ſeu ſupremus.

*Quæſt. 6. Quare dolor contritionis debet
eſſe univerſalis?*

*Reſp. Quia hic dolor debet ad omnia pec-
cata mortalia, quæ quis admittit, ſe extende-
re, ut habetur Ezechielis cap. 18. Si impius
egerit Pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis,
vitâ vivet: Proinde ſi remanet affectus ad*

unum mortale peccatum, vera nequit esse Contritio, & falsa est Pœnitentia.

Can. Fratres.
De Pœnit.
dist 5.

Hoc autem Innocentius II. relatus in Canone asserit dicens: *Fratres nostros Episcopos & Presbyteros admonemus, ne falsis Pœnitentiis Laïcorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falsam autem Pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus, de uno solo Pœnitentia agitur; aut cum sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio: unde scriptum est, Qui totam legem observaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus, scilicet quantum ad vitam æternam. Sicut enim si quis peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantum maneat, æternæ vitæ januam non intrabit.*

Quæst. 7. Quare Contritio debet esse supernaturalis?

Resp. Quia cum gratia habitualis, per contritionem producta, sit qualitas supernaturalis, Contritio debet esse ejusdem ordinis; quo fit, ut si quis de suis peccatis doleret ex motivo tantum naturali v. g. propter pudorem, aut infamiam à peccato proveniente, aut propter pœnam quam patitur propter illud, non esset vera Contritio. Unde Divus Thomas rationem reddit quare Antiochi Pœnitentia ei nihil omninò profuerit ad remissionem

S. Tho. 3. p.
q. 86. art. 1.
ad 1.

peccatorum consequendam, dum ait: *Nec Antiochus verè pœnituit; dolebat enim de culpa præterita, non propter offensam Dei, sed propter infirmitatem corporalem quam patiebatur, & sciebat esse pœnam sui peccati.*

Catechif.
Conc. Trid.
p. 2. de Pœ.
nit. Sacram.
n. 2.

Et ut ait Catechismus Concilii Tridentini: *Altera est Pœnitentia, cum quis ex scelere admissio, quod quidem antea placebat; dolorem non Dei, sed sui ipsius causâ concipit. Et est quædam commoti, & perturbati animi affectio.*

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 25

ffectio. Tertia est, cùm non solùm ad-
missi sceleris causâ intimo animi sensu dole-
mus, vel ejus doloris externum etiam aliquod
signum damus; verùm unius Dei causâ in eo
mœrore sumus: ac singulis quidem Pœniten-
tiæ generibus quæ commemorata sunt, Pœni-
tentia vox propriè convenit. Tertiam tum ad
virtutem, pertinere, tum Sacramentum esse
dicimus.

Summus Pontifex Innocentius, XI. sic defi-
nivit, cùm sequentem propositionem dam-
navit.

Probabile est sufficere attritionem natura-
lem, modo honestam. 57. Propos.
damnata,

Quest. 8. In quonam consistit differentia
inter dolorem perfectum, qui vocatur Contri-
tio, & dolorem imperfectum, qui dicitur at-
tritio?

Resp. S. Antoninus id clarè explicat his
verbis: *Ad veram contritionem concurrunt*
illa quatuor. Primò infusio gratiæ. Secundò
motus liberi arbitrii in peccatum detestando,
in quo includitur propositum confitendi & sa-
tisfaciendi. Tertiò motus liberi arbitrii in Deum
diligendo super omnia. Quartò remissio cul-
pæ. Ex his patet differentia inter contritionem
& attritionem dupliciter. Uno modo ex parte
liberi arbitrii: quia dolor imperfectus dicitur
attritio: Et dolor perfectus dicitur Contritio.
Secundò ex parte Dei: quia dolor gratiâ in-
formatus, est Contritio, quantumcumque sit
modicus dolor; qui non est gratiâ informa-
tus, non potest dici contritio, sed attritio.

Hanc duplicem differentiam clarè satis ex-
plicat Concilium Tridentinum: Primam qui-
dem cùm attritionem vocat imperfectam con-
tritionem. Secundam verò cùm asserit: *Docet*
præterea etsi contritionem hanc aliquando

„ charitate perfectam esse contingat, hominem-
 „ que Deo reconciliare, priusquam hoc Sacra-
 „ mentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus
 „ reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacra-
 „ menti voto, quod in illa includitur, non esse
 „ adscribendam; illam verò contritionem imper-
 „ fectam quæ attritio dicitur, quoniam vel ex
 „ turpitudinis peccati consideratione, vel ex ge-
 „ hennæ & pœnarum metu communiter concipi-
 „ tur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe
 „ veniæ, declarat, non solum non facere homi-
 „ nem hypocritam & magis peccatorem, ve-
 „ rum etiam donum Dei esse, & Spiritus-sancti
 „ impulsus, non adhuc quidem inhabitantis,
 „ sed tantum moventis, quo pœnitens adjutus
 „ viam sibi ad justitiam parat.

Quæst. 9. Quilibet dolor de peccatis, pro-
 veniens ex consideratione turpitudinis peccati,
 aut timoris inferni, est-ne vera, & salutaris
 attritio?

Resp. Videtur quod non: quia ut attritio sit
 salutaris & sufficiens ad remittenda peccata
 unà cum Sacramento Pœnitentiæ, oportet ut
 sit supernaturalis, & includat in se amorem
 Dei tanquam omnis justitiæ fontis: quod qui-
 dem satis clarè docet Concilium Tridentinum,
 cum loquens de dispositionibus in adultis ad
 justificationem necessariis in Baptismo, ait:

„ *Disponuntur adulti ad justificationem dum*
 „ peccatores se esse intelligentes, à diviniæ justitiæ
 „ timore quo utiliter concutiuntur, ad con-
 „ siderandam Dei misericordiam se convertendo,
 „ in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter
 „ Christum propitium fore: illumque tanquam
 „ omnis justitiæ fontem, diligere incipiunt, ac
 „ propterea convertuntur adversus peccata per odium
 „ aliquod, & detestationem, hoc est per eam
 „ Pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.

sess. 6. de
 justificatione,
 cap. 6.

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 27

Evidens autem est, hanc ipsam dispositionem magis esse necessariam in Sacramento Pœnitentiæ, cum peccata post Baptismum commissa sint graviora, & difficilioris veniæ, iis quæ Baptismum præcessere. Ostendimus in Tractatu de Baptismo, cap. 5. quæst. 7. hunc amorem de quo Concilium loquitur esse amorem charitatis, quod quidem constat ex actis ipsius Concilii à Cardinali Pallavicino relatis.

Præterea necessitas amoris Dei, ut attritio justificare possit cum Sacramento Pœnitentiæ, patet ex pluribus sacrae Scripturae locis, Apostolus enim Joannes ait, Epistola 1. cap. 3. v. 14. *Qui non diligit, manet in morte.* Et sanctus Paulus Apostolus docet aliarum virtutum exercitium sine amore Dei nihil prodesse. *Et si distribuero, inquit, in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

1. ad Corinth.
th. cap. 13.
v. 3.

Faciat enim homo quidquid voluerit, qui non diligit Dominum nostrum Jesum-Christum, Anathema sit, & abominandus.

Possit etiam istud formari argumentum, attritio ex Concilio Tridentino debet *Voluntatem peccandi excludere, cum spe veniæ*: Sed ex Divo Augustino voluntas peccandi non potest excludi, nec spes verè Christiana haberi sine dilectione Dei. *Desiderium, inquit Divus Augustinus, peccandi non extinguatur, nisi contrario desiderio rectè faciendi, ubi fides per dilectionem operatur.* Et in alio loco idem Divus Augustinus ait, *Spes verò sine amore esse non potest*: Ergo attritio de qua loquitur Concilium Tridentinum includit amorem Dei ex Divo Augustino.

S. Aug. lib.
2. contra ad-
vers. Legis &
Prophet. cap.
7.

In Enchir.
cap. 8.

Ex quibus omnibus constat, Pœnitentiam non posse esse veram, neque posse justificare

S. Chrysoft.
Homilia 4. in
Epist. 2. ad
Corinth.

peccatorem, si sit sine amore Dei & sine charitate quæ operatur in peccatore, ut Deum plus amet quàm creaturas. Ideoque S. Joannes Chrysoftomus ait: *Cùm peccaveris ingemisce, non quod pœnas daturus sis (nihil enim hoc est) sed quod Dominum tuum offenderis tam benignum, tam te amantem, tam denique tuae salutis appensum, ut Filium quoque suum tuâ causâ tradiderit.*

S. Aug. Serm.
7. de tempo-
re.

Et S. Augustinus breviter ait: *Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati & amor Dei.*

S. Franciscus Salesius in 2. libro amoris Dei, ita de necessitate amoris Dei in Sacramento Pœnitentiæ locutus est, ut nemini planè dubitare liceat, quin eum maximè necessarium judicaverit ad consequendam remissionem peccatorum. *Pœnitentia, inquit Sanctus ille Episcopus, quæ non excludit amorem Dei, licet adhuc sit sine ipso, est bona & optanda Pœnitentia, sed imperfecta; nec potest conferre salutem, donec ad amorem pervenerit, & cum eo fuerit commixta; adeo ut dixerit Apostolus, si tradidisset corpus suum, & omnia bona sua pauperibus sine charitate, nihil ei prodesset: sic verè dicere possumus, quod etsi nostra Pœnitentia tanta foret, ut dolor lacrymarum imbrem eliceret, & cor nostrum scinderet ac divideret, si desit sanctus Dei amor, nihil nobis prodesse potest ad vitam æternam.*

S. Tho. 2. 2.
q. 19. art. 4.
ad 1.

Hoc etiam agnovit S. Thomas cùm respondens objectioni, quam sibi in hunc modum proposuerat: *Videtur quòd timor servilis non sit bonus, quia, sicut dicit Glossa Rom. 8. Qui timore aliquid facit, etsi bonum sit quod facit, non tamen benè facit.* Sic respondet Divus Thomas huic objectioni. *Ad primum dicendum, quod verbum illud Augustini intelligen-*

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 29

dum est de eo qui facit aliquid timore servili, in quantum est servilis: ut scilicet non amet justitiam, sed solum pœnam timeat. Ac proinde, ex mente Divi Thomæ, ut timor servilis, à quo originem habet attritio, possit esse bonus & salutaris, debet includere amorem justitiæ: & quia dolor de peccatis propter timorem inferni non semper includit amorem justitiæ, ideoque non semper est salutaris nec vera attritio.

Sed Doctor Angelicus adhuc clariùs probat, attritionem sine amore Dei non sufficere ad veram Pœnitentiam cùm ait: *Peccatum mortale* non potest sine vera Pœnitentia remitti, ad quam pertinet deserere peccatum, in quantum est contra Deum: quod quidem est commune omnibus peccatis mortalibus. Ubi autem est eadem ratio, & idem effectus. Unde non potest esse verè pœnitens, qui de uno peccato pœnitet, & non de alio; si enim displiceret illud peccatum, quia est contra Deum, super omnia dilectum (quod requiritur ad rationem veræ Pœnitentiæ) sequeretur quod de omnibus pœniteret: Sic necesse est ad veram Pœnitentiam, ut quis doleat de peccatis quia sunt contra Deum qui super omnia diligitur; ex quo necessariò sequitur, secundùm mentem Angelici Doctoris, attritionem quæ est sine amore Dei non sufficere ad obtinendam remissionem peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ.

In hoc defectu amoris Dei tanquam fontis omnis justitiæ, hanc doctrinam toties à Divo Augustino inculcatam, stabilivit Divus Thomas, docetque Pœnitentiam, quam infirmus vi morbi oppressus petit, esse quoque infirmam, timetque ne quæ à moriente desideratur Pœnitentia, cum eo quoque moriatur.

B iij

cc S. Tho. 3.
cc p. 9. 86.
cc art. 3. in
cc corp.

S. Tho. in
4. sentent.
dist. 20.
q. 1. art. 1.
ad 1.

quod Divus Thomas probat Antiochi exemplo, dum ait: *Dicendum quod veniam consecutus fuisset Antiochus si verè poenituisse: sed non habuit veram Poenitentiam, quia non ex amore iustitiæ de peccatis commissis dolebat, sed timore poenæ quam expectabat, vel dolore poenæ quam sustinebat, & hoc etiam multis in fine poenitentibus contingit: Quia non est facilè, ut affectus, quem homo toto tempore vitæ suæ inclinavit in aliquid, subito ad contrarium retrahatur. Nec tamen est impossibile, quia liberum arbitrium non cogitur ex habitu acquisito, nec Providentiæ Dei potest terminus præfigi, per quam etiam in extremo vitæ veræ Poenitiæ motus inspiratur quandoque.*

Scotus, in 4.
sentent. dist.
18. reportatum.
q. 3.

Doctor subtilis Scotus eandem rationem affert ac ipse Divus Thomas, ad probandum Poenitentiam quæ in hora mortis petitur esse ut plurimum falsam. *Ad hoc quod sit attritio sufficiens, inquit Doctor subtilis Scotus, ex congruo ad remissionem peccati, ut sit dispositio ex congruo ad receptionem gratiæ, oportet, quod sit voluntaria detestatio: atque homo poeniteat non solum propter timorem poenæ, sed timore filiali; sed difficile est tunc dolere nisi ex timore solum, & si non sit cum amore, non disponit ex congruo.*

Quod evidenter probat, duos Scholæ principes S. Thomam & Scotum, hujus sententiæ fuisse, necessarium esse quod attritio concipiatur ex motivo amoris Dei, ut possit disporre poenitentem ad recipiendam gratiam sanctificantem in Poenitiæ Sacramento.

Instruzione
del Card. Denoff,
vescovo
di Cesena,
pag. 33.

His rationibus, & ponderosis autoritatibus motus Eminentissimus Cardinalis Denoff Episcopus Cesenatensis, pietate singulari, non minus quam eruditione celeberrimus, in Instruc-

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 31

tione utilissima quam de Sacramento Pœnitentia composuit: *Contritio*, inquit, *qua requiritur in pœnitentibus, conditiones duas habere debet; quarum prima est, ut sit cum aliquo actu amoris Dei, quia, maturè pensatis omnibus rationibus, hæc opinio probabilior est: & hic amor debet præponderare omnibus aliis amoribus graviter inordinatis erga creaturas, ita ut appetiativo amore, plus amet Deum, quam ea omnia, quæ illum peccati mortalis reum effecerunt, aut efficere possunt.*

Demonstratur autem, hunc amorem præponderare debere, ex necessitate absoluta in qua est peccator, excludendi à suo corde, & ejiciendi prædictum creaturarum amorem, in quo propriè consistit peccatum mortale; verùm iste ultimus amor excludi non potest, nisi contrario amore, id est amore Dei, qui idcirco debet esse prædominans, ut vincat noxium creaturarum amorem.

do che il peccatore coll' amor appetiativo ami Iddio sopra tutte quelle cose, che l'hanno costituito reo del peccato mortale, & che lo possono costituire.

Che questo amore debba esser di tale sorte, lo dimostra la necessità assoluta di cacciare dal cuore il mentovato amore delle creature, nel quale propriamente consiste il peccato mortale; e questo amore non si puo sloggiare, se non per mezzo d'un apposto che è l'amor di Dio, il quale perciò deve esser predominante: altrimenti non vincerebbe l'amore peccaminoso delle creature.

Quest. 10. Si dolor peccati qui concipitur ex solo timore pœnarum inferni non esset sufficiens ad justificandum peccatorem cum Sacramento Pœnitentia, videtur quod Confessores non deberent uti motivo timoris ultimi iudicii & pœnarum inferni, ad excitandum pœnitentes ad contritionem, quod tamen con-

La Contrizione che si ricerca ne i penitenti, deve havere due condizioni: la prima che sia accompagnata di qualche atto d'amore di Dio, essendo cio [ponderando bene tutte le ragioni] il piu probabile; e questo amore deve preponderare ad ogni altro amore gravemente disordinato verso le creature: di mo-

do che il peccatore coll' amor appetiativo ami Iddio sopra tutte

re quelle cose, che l'hanno costituito reo del peccato mortale, & che lo possono costituire.

Che questo amore debba esser di tale sorte, lo dimostra la necessità assoluta di cacciare dal cuore il mentovato amore delle creature, nel quale propriamente consiste il peccato mortale; e questo amore non si puo sloggiare, se non per mezzo d'un apposto che è l'amor di Dio, il quale perciò deve esser predominante: altrimenti non vincerebbe l'amore peccaminoso delle creature.

Quest. 10. Si dolor peccati qui concipitur ex solo timore pœnarum inferni non esset sufficiens ad justificandum peccatorem cum Sacramento Pœnitentia, videtur quod Confessores non deberent uti motivo timoris ultimi iudicii & pœnarum inferni, ad excitandum pœnitentes ad contritionem, quod tamen con-

ararium est praxi sanctorum Ecclesiae Patrum?

Resp. Quamvis dolor peccati conceptus ex solo motivo timo is poenarum inferni, non sit sufficiens, ad justificandum peccatorem etiam cum Sacramento Poenitentiae: utile nihilominus est hunc motivum timoris imprimere in peccatoribus; quia, ut ait Concilium Tridentinum: *Adulti peccatores se esse intelligentes, à divina justitia timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore; illumque tanquam omnis justitia fontem, diligere incipiunt.*

Et per consequens, ex Concilio Tridentino, utiliter concutiuntur peccatores à Divinae justitiae timore, quia illud motivum aptum est ad excitandum in illis amorem Dei tanquam totius justitiae fontem.

Quod etiam confirmari potest ex S. Chrysostomo, dum ait: *Dei offensio, nullo non supplicio gravior est: at nunc tam miserè animati, affectique sumus, ut nisi gehenna timor esset, ne propositum quidem nobis sit, bono aliquo opere defungi.*

Sanctus Augustinus nos etiam docet, motivum proveniens ex timore poenarum inferni, utile esse ad producendum in peccatoribus amorem Dei necessarium ad justificationem.

Alius, inquit, non in hac terra pati timet, sed gehennam timet. Vnde terruit & Dominus: audistis cum Evangelium legeretur, ubi vermes eorum non morientur, & ignis eorum non extinguetur. Audiunt haec homines, & quia verè futura sunt impiis, timent, & continent se à peccato. Timent quidem, sed non amant justitiam. Cùm autem per timorem

Seff. 6. de
justificatio-
ne. cap. 6.

S. Chrysost.
in Epist. ad
Romanos.
cap. 2. Ho-
mail. 5.

S. August. in
Psal. 127.

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 33

continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ,
& incipit quod durum erat amari, & dulcescit Deus: & jam incipit homo justè vivere, propterea non quia timet pœnam, sed quia amat aternitatem.

Sancta electorum Ecclesia, ait S. Gregorius Papa, simplicitatis sua, & rectitudinis vias timore inchoat, sed charitate consummat: cui tunc est funditus, à malo recedere, cum ex amore Dei cœperit jam nolle peccare. Cum verò adhuc timore bona agit, à malo penitus non recessit: quia eo ipso peccat, quo peccare vellet, si inultè potuisset.

S. Greg. lib. 1. moral. cap. 112.

Ex quo patet, quod licet ex S. Gregorio Papa motivum timoris non sit sufficiens ad justificandum peccatorem; utile nihilominus est illud excitare in peccatore, ut possit postea suam acquirere perfectionem per amorem Dei qui huic timori succedet.

Quest. II. Quando aliquis detestatur peccata commissa solùm ex timore pœnarum inferni sine ullo motivo amoris Dei, habetne veram attritionem quæ, ut ait Concilium Tridentinum, voluntatem peccandi excludat?

Resp. Videtur, quod ex communi Patrum consensu, ad hoc ut aliquis habeat veram attritionem quæ excludat voluntatem peccandi, necesse est ut Deum amet super omnia ad hoc ut excludat à suo corde, & ejiciat creaturarum amorem, in quo propriè consistit peccatum mortale.

Inaniter autem putat victorem se esse peccati, ait D. Augustinus, qui pœna timore non peccat; quia etsi non impletur foris negotium mala cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo innocens invenitur, qui vult fieri quod vetatur, si sub-

S. August. Epistola 147.

trahas quod timetur? ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod non licet fieri, sed ideo non facit, quia impune non potest fieri.

S. Aug. lib. 2. contra ad-
vers. Legis
& Prophet.
cap. 7.

Idem S. Doctor alio in loco ait: *Desiderium peccandi non extinguitur, nisi contrario desiderio rectè faciendi, ubi fides per dilectionem operatur.*

Lib. 8. in Lu-
gam, cap. 17.

Qui metuit, ait S. Ambrosius, reprimitur, non emendatur, id est, non relinquit voluntatem peccandi.

Cùm verò adhuc timore bona aguntur, ut mox diximus ex S. Gregorio, à malo penitus non receditur: quia eo ipso peccatur, quo peccare vellent, si inultè potuissent.

Experientiâ quotidiana videmus, quod mercator qui dat crumenam latroni, ne ab eo occidatur, semper servat affectum ad crumenam, quam vellet retinere, quia illam non dat latroni, nisi timore mortis, & non desiderio quod habeat dandi pecuniam latroni ex aliqua gratificatione.

Quaest. 12. Quomodo intelligi debet id quod communiter dicitur, quod poenitens qui est tantum attritus de peccato, ex attrito fit contritus virtute Sacramenti Poenitentiae?

Resp. Illud axioma nullo modo intelligi potest de illa attritione quæ concipitur ex solo motivo timoris sine ullo amore Dei licet imperfecto; quia, ut ait Concilium Tridentinum: Illam verò contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam, vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehenna & poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe venia, peccatorem ad Dei gratiam in Sacramento Poenitentiae impetrandam disponit. Sed jam probavimus in quaestione præcedenti, attritic-

Conc. Trid.
sess. 14. cap.

4.

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 35

nem, quæ non concipitur ex motivo imperfecto amoris Dei, non excludere voluntatem peccandi; & ita de illa intelligi non potest dictum axioma, sed solummodo de illa imperfecta contritione quam Concilium attritionem appellat, quæ scilicet continet initium amoris Dei super omnia, quod initium, licet ob suam tenuitatem & imperfectionem non sit ex se solo sufficiens ad remissionem peccatorum, tamen sit contritio perfecta virtute Sacramenti quod gratiam sanctificantem in anima peccantis producit.

Hæc opinio quam constat esse tutiorem, quamque omnes qui propriæ salutis attentè invigilant sequi deberent, non minuit sinceram nostram venerationem erga Decretum Alexandri Papæ VII. quo prohibet ne quis audeat damnare, aut opinionem quæ asserit, attritionem sine amore sufficere in Sacramento ad justificationem, aut etiam contrariam quam secuti sumus, donec sancta Sedes hanc questionem determinaverit. Hoc Decretum habetur integrum in fine hujus Tomi quarti.

Cæterum qui ampliores super hac materia explicationem & elucidationem desiderare possunt, legant Tomum primum editionis 2. libri cui titulus est: *Amor pœnitens*, auctore Joanne Episcopo Castoriensi, Vicario Apostolico in Fœderatis Belgii Provinciis, cujus recens memoria in benedictione est.

Quæst. 13. Si amor Dei, quo peccator justificatur, est necessaria dispositio ad suscipiendum Pœnitentiæ Sacramentum, sequitur hoc Sacramentum nunquam peccatorem cum Deo reconciliare; quia priusquam Sacramentum suscipiat, per amorem Dei videtur jam prius reconciliatus?

Resp. Divus Thomas modum exponens,

36 TRACTATUS VI.

quo Christus Dominus suscitavit Lazarum, qui typus est peccatoris; cum supposuisset cum Divo Augustino, Divo Chrysostomo, communique Patrum consensu, eum solum fuisse ab Apostolis solutum, quem Deus sua gratia vivificasset; propositæ quæstioni respondet, duplicem amorem distinguendo, sicut & Concilium Tridentinum, alterum perfectum, quo peccator perfectè justificatur, alterum imperfectum, sive amoris initium, quod Concilium Tridentinum necessarium esse docet ad justificationem cum Sacramento consequendam, dum ait: *Deum diligere incipiat*, qui proinde peccatorem sine Sacramento perfectè nequit justificare.

S. Tho. in
Joann. cap.
11, lect. 6.

Sic autem habet Angelicus Doctor: *Dicunt autem quidam* hoc Ministerium prosequentes, quòd sicut Christus Lazarum per seipsum vivificavit, vivificatum à Discipulis absolvendum mandavit: ita Deus interiùs vivificat animam per gratiam, remittendo culpam, & absolvendo à reatu pœnæ æternæ, sed Sacerdotes virtute Clavium absolvunt à parte pœnæ temporalis. Sed hæc positio nimis parùm attribuit Ecclesiæ Clavibus; Hoc est enim proprium Sacramentorum novæ Legi, quod in eis gratia conferatur. Sacramenta autem in dispensatione Ministrorum consistunt. Unde in Sacramento Pœnitentiæ Contritio & Confessio se tenent materialiter ex parte suscipientis Sacramentum; vis autem causativa Sacramenti est in absolute Sacerdotis, ex virtute Clavium, per quos effectum Dominicæ Passionis quodammodo applicat ad eum quem absolvit, ut remissionem consequatur.

Si ergo Sacerdos non absolveret, nisi solum à pœna, Sacramentum Pœnitentiæ non esset gratiæ collativum, per quam culpa re-

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 37

mittitur, & per consequens non esset Sacra-
mentum novæ Legis. Est ergo dicendum,
quòd sicut in Sacramento Baptismi, Sacerdos
verba proferens, & exterius abluens Ministe-
rium Baptismi exhibet, Christo interiùs bap-
tizante: ita Sacerdos exterius virtute Clavium
Ministerium absolutionis impendit, Christo
per gratiam culpam remittente.

Sed hoc dubium facere videtur, quòd ad
Baptismum plerumque accedunt pueri, non
ante Baptismum iustificati, qui in Baptismo
remissionis gratiam consequuntur: sed ad ab-
solutionem consequendam accedunt adulti ple-
rumque antea per contritionem peccatorum
remissionem consecuti, ut sic sequens absolu-
tio nihil facere videatur ad peccatorum re-
missionem.

Sed si quis diligenter consideret, ex utraque
parte adultos accipientes, invenietur omni-
moda similitudo: contingit enim aliquos adul-
tos, antequam actu Sacramentum Baptismi
consequantur, habentes illud in voto, remis-
sionem peccatorum consequi Baptismo flami-
nis baptizati, & tamen Baptismus sequens,
quantum est de se remissionem peccatorum
operatur, licet in isto cui jam sunt remissa,
hoc locum non habeat, sed solum augmen-
tum gratiæ consequatur.

Si quis autem adultus ante Baptismum non
perfectè fuisset dispositus ad consequendum
remissionem peccatorum, in ipso actu, dum
baptizatur, remissionem consequitur virtute
Baptismi: nisi ponat per fictionem obstacu-
lum Spiritui-sancto. Et similiter est dicendum
de Pœnitentia. Si quis enim ante absolutionem
Sacerdotis, plenè contritus fuerit, consequi-
tur remissionem peccatorum, eò quòd habet
in voto ut subjiciat se Ecclesiæ Clavibus, sine

quo vera contritio non esset. Si autem antea non plena fuisset contritio sufficiens ad remissionem; in ipsa absolutione remissionem culpæ consequitur, nisi ponat obstaculum Spiritui sancto.

Hæc doctrina omninò consonat Diuo Augustino, de natura & gratia. cap. ultimo, ubi varia charitatum genera agnoscit dicens: *Charitas inchoata, inchoata justitia est: Charitas provecta, provecta justitia est: Charitas magna, magna justitia est: Charitas perfecta, perfecta justitia est: Et in hoc sensu attritio dici potest charitas inchoata, seu initialis.*

Cardinalis Denoff. in Instructione Pastoralis. pag. 34. Ne serve il dire, che ogn'atto d'amore di Dio sopra tutte le cose, basti per giustificare, e però sempre farebbe giustificare il peccatore avàri l'assoluzione, perchè tale prerogativa non si concede che all'amore di

Id eodem planè modo explicare videtur Eminentissimus Cardinalis Denoff, in Instructione Pastoralis superius citata; *Inutiliter*, inquit, objiceretur, quod omnis actus amoris Dei super omnia sufficiat ad justificationem, & ita peccator semper esset justificatus ante absolutionem. Nam hæc justificationis prærogativa conceditur tantùm amoris Dei perfecto, non autem imperfecto qualem nunc requirimus; & hæc amoris perfectio non provenit ex solo motivo, sed ex intentione actus, ut affirmant communiter antiqui Theologi: qui dum explicant diversitatem contritionis perfectæ & imperfectæ: comparant imperfectam auroræ, seu luci incipienti: perfectam autem luci apertæ, & solari; quod ostendit, illos Theologos putasse, illas contritiones esse ejusdem speciei, & solùm differre ob majorem vel minorem intentionem, seu perfectionem actus.

Dio perfetto, e non all'imperfecto, quale qui domandiamo; la quale perfezione non la riceve dal solo motivo, mà dall'intenzione dell'atto, come l'affermano gli antichi Teologi comunemente; i quali spiegando la differenza fra la contrizione

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 39

imperfetta, e la perfetta: comparano la prima al giorno che comincia, e la seconda al giorno chiaro, il che prova, che essi le stimavano tutte due della medema specie, differenti solo nel piu e meno.

Quest. 14. Contritio includit-ne semper firmum & stabile propositum non peccandi de cætero?

Resp. Constans propositum, & veluti adamantinum non peccandi de cætero, est secunda pars contritionis, ut patet ex definitione à nobis allata ex Concilio Tridentino, sess. 14. cap. 4. ubi hæc habet: *Declarat igitur sancta Synodus, hanc contritionem, cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum & inchoationem continere; Hoc est propositum non ampliùs peccandi.*

Quod quidem clarissimè explicatum videmus, hoc sancti Spiritus oraculo ab Apostolo pronuntiato, qui testatur Epist. 2. ad Corinth. cap. 7. quod *Qua secundum Deum est tristitia, Pœnitentiam in salutem stabilem operatur; Hæc autem tristitia ipsa est cordis vera contritio.*

Et sanè nihil magis opponitur Legi Evangelicæ, & vitæ Christianæ, quàm criminum & conversionum ea vicissitudo, quæ nunc ita communis est, quam hîc circulus perpetuus Confessionum recurrentibus Festis solemnibus, & relapsus paulò post in eadem peccata.

Hoc toto conatu reprobatur Ecclesia, quæ in sacris Canonibus, post sanctos Ambrosium, Hieronymum, & Gregorium definivit Pœnitentiam: *Pœnitentia est & mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.*

Can. Pœnitentia. De Pœnit. dist. 3.

Sanctus Augustinus admonet peccatores: *Ne securus sis cum confessus fueris peccatum;* in Psal. 37.

40 TRACTATUS VI.

*tanquam semper preparatus ad confitendum
& committendum.*

Homil. 49.
cap. 6.

Et idem S. Doctor in lib. quem scripsit
quingenta Homiliarum ait : *Quid prodest
ô Pœnitentes, quia humiliamini, si non mu-
tamini.*

Can. Ille. De
Pœnit. dist.
3.

Quare S. Isidorus relatus in Canone ait :
*Ille Pœnitentiam dignè agit, qui sic præteri-
ta mala deplorat, ut futura iterùm non com-
mittat : nam qui plangit peccatum, & ite-
rum admittit, quasi si quis lauet laterem
crudum : quia quantò magis laverit, tantò
magis lutum facit.*

Can. Irrisor.
De Pœnit.
dist. 3.

Idem S. Isidorus relatus in alio Canone ait :
*Irrisor est, non pœnitens, qui adhuc agit
quod pœnitet, nec videtur Deum pscere sub-
ditus, sed subsannare superbus.*

*Quæst. 15. Sufficit-ne propositum non pec-
candi de cætero, non evitatis proximis pec-
candi occasionibus ?*

*Resp. Non sufficit, quia dici reverà non po-
test, Christianum qui non statuit proximas
peccandi occasiones fugere, sincerè peccatum
odisse, cum scriptum sit, Qui amat pericu-
lum, peribit in illo.*

Can. Falsas.
De Pœnit.
dist. 2.

Hæc veritas innititur autoritate duorum
summorū Pontificum. Prima est Gregorii mag-
ni, qui habetur in Canone his verbis : *Falsas pœ-
nitentias dicimus, nisi miles, vel negotiator,
vel alicui officio deditus, quod sine peccato
exerceri non possit, negotium derelinquat,
vel officium deserat, qui illi est occasio pec-
candi.*

Can. Fratres.
De Pœnit.
dist. 59

Altera est Innocentiū II. relati in Canone,
ubi ait : *Fratres nostros Episcopos & Presby-
teros admonemus, ne falsis pœnitentiis, Læ-
corum animas decipi, & in infernum per-*

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 41

trahi patiantur. Falsa Pœnitentia est, cum pœnitens ab officio vel curiali, vel negotiali non recedit, quod sine peccato agi nulla ratione pravalet, quæ quidem dicta sunt ab hoc Pontifice in Concilio Romæ celebrato.

His summis Pontificibus addere possumus sanctissimum Cardinalem D. Carolum in suis ad Confessarios instructionibus, ubi docet absolvi eos minimè posse, qui non modò peccatis omnibus, sed & peccandi occasionibus velint renunciare. Ut videre licet in Instructionibus Confessariorum actorum ejusdem Sancti, p. 4. Hæ autem Instructiones vulgari linguâ typis mandatæ sunt Romæ, jubente Innocentio Papa XII. anno 1700.

Cùm autem hæc doctrina ultimis his temporibus à quibusdam Casuum conscientiæ compileribus, laxitatis amantibus impugnaretur, ejus praxim autoritate sua confirmare voluit Innocentius Papa XI. damnando tres sequentes propositiones in Decreto dato die 2. Martii 1679.

61. Propositio damnata. *Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest & non vult dimittere, quinimò directè, & ex proposito quarit, aut ei se ingerit.*

62. Propositio damnata. *Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.*

63. Propositio damnata. *Licitum est quare-
re directè occasionem proximam peccandi pro
bono spirituali aut temporali nostro, vel pro-
ximi.*

Et quoniam magni certè interest, ut Confessarii hoc planè satis intelligant, de illo dicemus uberiùs, ubi de Casibus iis agemus in

S. Carol. Actor. part. 4. de Inst. Confessar.

Non si possono assolvere parimente quelli, che non hanno vera risoluzione, di lasciarsi insieme con li peccati mortali, le occasioni d'essi.

quibus vel differenda, vel neganda est ab-
lutio.

Quæst. 16. Tenetur-ne quis speciali præ-
cepto elicere actum contritionis, statim ac
cognoscit se incidisse in aliquod mortale pec-
catum?

Resp. Sanctus Antoninus satis clarè solidè-
que, propositam explicat quæstionem, cum
dicit: *Si peccatum commissum menti occurrit*
præctice, ut scilicet materia delectationis, vel
detestationis, tenetur homo judicare detestan-
dum, & detestari: Hæc Petrus Paludanus:
De peccatis quidem commissis, de quibus jam
quis habuit, vel credit se habuisse contritio-
nem, videtur sufficere quod dictum est. Sed
quantum ad peccata mortalia, de quibus non-
dum quis habuit contritionem; videtur quod
semper teneatur, quando peccatum menti oc-
currit, ad actu odiendum, & detestandum
peccatum: aliàs peccat mortaliter peccato
omissionis, quousque coneratur. Dicit enim
Th. Pet. de Palud. Bon. & Durandus, quod
post mortale peccatum, etsi non tenetur quis
ad statim confitendum: tenetur tamen ex ne-
cessitate ad statim conerendum; nec enim per
momentum licet stare in peccato: unde Ec-
cles. 21. dicitur: *Quasi à facie colubri, fuge*
peccatum. Imminet enim tali maximum pe-
riculum: cum enim nulla necessitas excuset
à contritione, si moriatur ante contritionem,
etiamsi non poterit coneri, quia subito mori-
tur, nihilominus damnatur, quod non sic est
de Confessione.

Homilia 12.
in Evange-
lium,

Et ut ait S. Gregorius. *Si sciret quisque de*
presenti saculo quo tempore exiret; aliud tem-
pus voluptatibus, aliud Pœnitentiæ aptare po-
tuisset: sed qui pœnitenti veniam sponndit,
peccanti diem crastinum non promisit: sem-

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 43

per ergo extremum diem debemus metuere, quem nunquam possumus prævidere. Ecce hunc ipsum diem ad inducias conversionis accepimus, & tamen mala quæ fecimus, flere recusamus.

Quæ quidem magnam indicant cœcitatem, & insensibilitatis speciem quamdam, ut ita dicam, in rebus ad salutem pertinentibus.

Quæst. 17. Quomodo posset quis accusare in Confessione hanc contritionis omissionem, & quomodo posset exprimere numerum peccatorum, quæ includuntur in hac peccaminosa negligentia, in qua diu quis perseveravit?

Resp. Dicere poterit quod commisit tale peccatum mortale, in quo permansit tanto tempore ex negligentia, aut nimia adhæsione, & interim relinquere Deo, eique qui ejus locum tenet, sive Confessario illius rei judicium. Nam multa necessariò remittenda sunt ad judicium, & misericordiam Dei, præcipuè cum agitur non solum de gravitate, sed etiam de numero peccatorum. Unde cum Propheeta Regio dicere cogimur; *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me.* David duo commiserat enormia peccata, quæ toto vitæ suæ tempore deflevit, & pro quibus severam egerit Pœnitentiam; licet enim Rex esset, *Po- sui, inquit, vestimentum meum cilicium.* Et Psal. 34. *Induebar cilicio.* Denique Psal. 108. *Genua mea infirmata sunt à jejunio.*

Et quia per annum permansit in hoc letali statu, ait Psal. 39. v. 15. *Circumdederunt me mala quorum non est numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Multiplicata sunt super capillos capitis mei.*

Quare ubi Christianus homo ad eum infe-

44 TRACTATUS VI.

licitatis gradum pervenit ut deliberatè diu permanferit in peccatis mortalibus, ac neglexerit feſe à tam periculoſo ſtatu liberare per veram contritionem, cum Davide dicere poteſt: *Multiplicata ſunt iniquitates meæ ſuper capillos capitis mei*: Verùm quia Deus impoſſibilia non jubet, ſufficit, ut exprimat in Confefſione peccata, quæ diſtinctè novit, cum circumſtantiis ſpeciem mutantibus, aut notabiliter aggravantibus, & dicat circiter tempus, quo voluntariè permanſit in ſtatu peccati mortalis, cætera relinquens miſericordiæ Dei, qui ſolus comprehendit gravitatem, & numerum peccatorum, quæ ſingulis diebus committuntur, ab eo qui immerſam criminibus

S. Auguſt. in
Pſal. 39.

vitam agit: *Quis, inquit Divus Auguſtinus, numerat peccata? quis numerat iniquitates alienas & proprias? ſub quo cumulo gemitat qui dicebat: Ab occultis meis munda me: & ab alienis parce ſervo tuo.*

Quæſt. 18. Confefſarius tenetur ne diligenter advertere, utrum pœnitens verum habeat dolorem de ſuis peccatis, priuſquam eum abſolvat?

Reſp. Utiq; tenetur; quia ut diximus contritio eſt materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ, & per conſequens niſi Confefſarius diligenter obſervet, ſi pœnitens ſit contritus, exponit ſe periculo applicandi formam Sacramenti abſque eo quod ejus materia ſit præſens.

S. Th. Opuſc.
73. De Vſuris.
cap. 21.

2. Quia ut ait D. Thomas: *Sicut Confefſor oſtendit abſolutum à Deo quem abſolvit verbo, ita non debet abſolvere, niſi cum viderit ſigna reſtitutionis fienda in confitente.*

Idem præſcribitur in Rituali Romano de Sacramento Pœnitentiæ in quo ſic legitur: *Nec abſolvat eos, qui nulla dant ſigna delictis.*

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 45

Et idcirco debet in pœnitente suo veræ contritionis indicia agnoscere, quoniam, ut habet Concilium Tridentinum: semper necessaria fuit Contritio, ad consequendam peccatorum veniam.

Hinc S. Carolus Actorum, p. 4. ait: *Sacerdos antequam Pœnitentiam imponat, & absolutionem tribuat Pœnitenti, videbit, an propter Deum veram peccatorum suorum contritionem habeat: atque certum dsliberatumque ei sit, in posterum quantum in se est, divinâ gratiâ adjuvante, à peccatis abstinere, & qua antea commiserit, pro iis satisfactionem persolvere.*

Ea de causa Cardinalis Denoff Confessarios suæ Diœcesis instruens: *Judicabitis*, inquit, *vestros pœnitentes non habere verum dolorem, quidquid aliter affirmant. 1. Dum ad Tribunal Pœnitentiæ accedent cum quadam superbiæ specie, velut aspernantes Jesu-Christi Ministrum; dum impatientiam & indignationem ostendunt in qualibet interrogatione facta, ut illorum animæ status dignosci possit.*

2. Dum peccata narrant, velut res planè indifferentes, & magis ad memoriæ, quàm conscientiæ exonerationem.

3. Dum confitentes peccata, culpam & reatum in alios transferre satagunt, & sæpiùs magis se excusare, quàm accusare intendunt.

4. Cùm videbit prudens Confessarius, Pœnitentem datâ operâ voluisse aliquod celare peccatum mortale, & solâ ipsius industriâ fuisse detectum.

5. Si recusaverint pœnitentes, satisfactionem congruam, & convenientem implere modo inferiùs explicando.

Cardinale
Denoff. Instru-
tione. Pasto-
rale. pag. 131.

Giudicarete
che i vostri
penitenti non
hanno vero
dolore, non
ostante la lo-
ro attestazione
verbale. 1. Quan-
do verranno
a confessarsi
con una cer-
ta alterigia,
come se vo-
lessero bra-
vare il Mi-
nistro di Gie-
su Cristo,
mostrandò
impazienza
e sdegno ad
ogni doman-
da che fà lo-
ro, per rico-
noscere lo
stato delle

loro anime.

2. Quando raconteranno i loro peccati come se fussero fatti indifferenti, piu per scarico della memoria che della coscienza.

3. Quando confessando il peccato, ne daranno la colpa ad al-

tri, ed in vece d'accusarsi, si scuseranno ad ogni passo.

4. Quando trovarete che à disegno hanno voluto celare qualche peccato mortale, non havendolo scoperto che per l'industria del Confessore. 5. Quando ricuseranno fare congrue penitenze nella maniera spiegata sopra. 6. Quando non vorranno abbracciare mezzi propri per evitare i peccati; perche chi non vuole i mezzi, non vuole il fine. 7. Quando saranno del numero di quei penitenti che cercano studiosamente Confessori ignorantì o indulgenti, voltano e rivoltano i libri, sin che habbiano trovato qualche Autore favorevole alla loro cupidiggia; simili in cio alli amalati, i quali cercassero medici o poco esperti, o che pretendessero guarire tutte le malatie colle sole onzioni.

Quest. 19. Quomodo Confessarius dignoscere potest, pœnitentem verè esse contritum?

Resp. Ad hoc requiritur, ut possit Confessarius prudenter judicare, contritionem pœnitentis includere quatuor circumstantias, quas Tridentina Synodus censuit necessarias esse ad veram contritionem.

Prima, est odium ac detestatio peccatorum vitæ præteritæ.

Secunda, per quam prima dignoscitur, est cessatio à peccato, id est ordinariè loquendo, Confessarius non debet absolvere pœnitentem, in mortale peccatum sæpè delapsum, nisi per

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 47

aliquod tempus ipsum probaverit, & noverit in eo initium emendationis, quod longiori vel minori tempore probari debet, quo pœnitens sæpiùs aut rariùs in peccata mortalia solet incidere, nisi in casu necessitatis, v. g. si pœnitens esset in periculo mortis.

Tertia, est firmum constansque novæ vitæ propositum, hoc est, non amplius peccandi, & sincerum eliciendi actus justitiæ desiderium.

Quarta, est ipsa novæ vitæ inchoatio, ubi reverà incipit eas habere dispositiones, quæ eum ad virtutes Christianas exercendas excitent.

Verba Concilii Tridentini sunt: *Declarat igitur sancta synodus hanc contritionem non solum cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum, & inchoationem, sed veteris etiam odium continere.*

Concil. Trident. sess. 14. cap. 4.

Etenim, ut ait S. Gregorius, *Sciendum est quod peccata sua sæpè & reprobi confitendo aperiant: sed quia novæ vitæ habitum immutare despiciunt, ea ipsa quæ confitentur, flere obstinati contemnunt. Electi verò culpas suas non solum voce Confessionis denunciant, sed etiam districtæ animadversionis eas fletibus abolere procurant. Ad Pœnitentiæ namque se lamenta incitantes, occulta se increpatione dilaniant, & futuri judicii timore percussi, si quæ in eis adhuc malè gesta lateant, diligenter investigant: sæpè enim quod torpentes latuit, fletibus innotescit. Et qui reatum suum securi nesciunt, hunc in se contra se erecti deprehendunt.*

cc S. Greg. in
Expositio-
ne Psal.
cc Pœnitent.

Clarè satis patet ex hoc Divi Gregorii loco, necessariò differendam esse aliquando absolutionem, ut compertum esse possit, pœnitentes vitæ mutatione, perversæ indolis suæ inclina-

48 TRACTATUS VI.

tionem præveniendi studio, & fugiendo demum quicquid occasionem peccandi præbere potest, verè contritos esse; neque ex his esse reprobus, qui peccata sua sine ulla emendatione confitentur, qui seriò de seipsis non cogitant, nec quidquam per Pœnitentiam curant corrigere.

Et sic Confessarius potest esse moraliter certus de vera pœnitentis sui contritione, cum videt eum post lapsum in peccatum, incepisse agere Pœnitentiam, seque in virtutibus Christianis exercere, in iis præsertim, quæ sunt contraria peccatis in quæ lapsus est.

S. Greg. lib.
6. in cap. 15.
1. Regum.

Signum verò vera conversionis, ait S. Gregorius, non est in oris Confessione, sed in afflictione pœnitentia: tunc namque benè conversum peccatorem cernimus, cum dignâ afflictionis austeritate delere nititur quod loquendo confitetur: Vnde Joannes Baptista, malè conversos Judæos ad se confluentes increpans ait: Genimina viperarum quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo dignos fructus Pœnitentiæ. In fructu ergo, non in foliis aut ramis Pœnitentia cognoscenda est. Quasi arbor quippe bona voluntas est. Confessionis ergo verba, quid sunt aliud nisi folia? non ergo nobis folia propter seipsa, sed propter fructum expectanda sunt: idcirco omnis Confessio peccatorum recipitur, ut fructus Pœnitentia subsequatur. Vnde et Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit, quia Confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis.

Quest. 20. Quænam sunt indicia, seu signa, quibus Confessarius certus fieri poterit, utrum verè à pœnitente odio habeatur peccatum?

Resp. Potest ut plurimum certior fieri, cum deprehendit in pœnitente eadem doloris signa, quæ

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 49

quæ solent homines ostendere in damnis, seu jacturis gravis momenti; utrum pœnitens ad Deum redeat, & coram ipso humilietur per jejunia, lacrymas, & suspiria, juxta id quod ait Dominus per Prophetam Joël: *Convertimini ad me, in toto corde vestro, in jejuniis, & in fletu, & in planctu.* Joël. cap. 2° v. 11.

Sit vera compunctionis indicium, inquit S. Bernard. Serm. 1. De Paschate, D. Bernardus, *opportunitatis fuga, subtractio occasionis.*

Etenim ordinariè loquendo signum est veræ conversionis quando pœnitens etiam antequam accedat ad Confessarium, fugit occasiones in quibus sæpissimè incidebat in peccatum, renunciat mundanis oblectamentis, qui eum antea in præcipitio detinebant; bona malè acquisita restituit, comburit litteras, & etiam libros, & picturas lascivas, quæ illi aut aliis occasionem possent esse peccandi; relinquit domum in qua erat in periculo peccandi, & sic de cæteris.

Unde S. Thomas de Villanova ait: *Prius ergo vadat*, & concubinam à domo pellat, pecuniam alienam restituat, contractus usurarios rumpat, famam proximi læsam prout potest resarciat, mercenariorum labores, & pauperum debita solvat, offenso Fratri reconcilietur, & veniam petat: & tunc ad Confessarium redeat, & absolvatur. S. Th. de Villanova, Serm. in feria 6. post Dominicam 4. Quadragesimæ.

At si ex opposito Confessarius videat pœnitentem in rebus etiam licitis semper delectari, mundanas ut solebat sectari societates, & denique sua vivendi ratione testari, verum non concepisse dolorem; cum ita post peccatum se gerat, quasi nihil sibi mali accidisset, tunc judicare debet Confessarius eum nondùm habere necessariam peccatorum suorum detestationem.

S. Cypria-
nus. Serm.
5. de lap-
sis.

” Nam, ut ait S. Cyprianus: *Lamentari eum*
” *putamus* ex toto corde, jejuniis, fletibus,
” planctibus Dominum deprecari, qui ex primo
” criminis die lavaera cum foeminis quotidie
” celebrat? qui epulis affluentibus pastus, & sa-
” ginâ largiore distentus, cibos suos, & potus
” cum pauperum necessitate non communicat?
” qui hilaris ac lætus incedit, quomodo mor-
” tem suam deflet, & placere nunc cuiquam
” studet qui Deo displicet? An illa^s ingemiscit,
” & plangit cui vacat cultum pretiosæ vestis in-
” duere, nec indumentum Christi quod perdidit,
” cogitare; accipere pretiosa ornamenta & mo-
” nilia elaborata, nec divini & cælestis ornatus
” damna deflere? Si quem de tuis charis morta-
” litatis exitu perdidisses, ingemisceres dolen-
” ter, & fletes, facie incultâ, veste mutatâ, ne-
” glecto capillo, vultu nubilo, dejecto, indi-
” cia mœroris ostenderes: animam tuam, mi-
” sera perdidisti, spiritualiter mortua survive-
” re hîc tibi, & ipsa ambulans funus tuum por-
” tare cœpisti; & non acriter plangis, non ju-
” giter ingemiscis: non te vel pudore criminis,
” vel continuatione lamentationis abscondis:
” Ecce pejora adhuc peccandi vulnera, ecce
” majora delicta, peccasse nec satisfacere; deli-
” quisse nec delicta deflere.

S. Basilius Se-
leucientis. in
oratione 1. in
Jonam.

Hæc vera Pœnitentia sunt indicia, inquit
S. Basilius Seleucientis, *lugens anima, lacry-*
manes oculi, discessio à malitia, impietatis
fuga, carnis contritio, animi compressio, in-
justitiæ devitatio.

Quest. 21. Lacrymæ pœnitentis, dolor sen-
sibilis, & promissa non relabendi in peccatum,
sunt-ne certa contritionis signa?

Resp. Licet hæc frequentiora sint contritio-
nis signa, non tamen sunt certa illius indicia,
quia alio ex fonte procedere possunt, quam

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 51

ex vera, & sincera peccatoris conversione; nam sæpè proveniunt ab humano prorsus affectu vel ex imaginatione objecto aliquo insolito commota; videmus etiam nonnullos, qui ostensis his speciosæ Pœnitentiæ signis, primâ datâ occasione relapsi sunt in peccatum: ex quo facildè dignoscitur eos non habuisse veram contritionem suorum peccatorum.

Quia ut ait B. Albertus magnus: *Argumentum falsæ contritionis habet; qui quamvis peccata commissæ vehementer defleat; tamen continuo post dolorem, eadem vel alia committere non reformidat.*

B. Albertus,
In Paradiso
animæ. cap.
38.

Neque mirum videri debet, quod à pœnitentibus tam sæpè Confessarii decipiantur: quia ut ait S. Gregorius: *Sæpè sibi de se mens ipsa mentitur, fitque ut aliud in imis intentio supprimat; aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat, & fingit se de bono opere amare, quod non amat; de mundi autem gloria non amare, quod amat.*

S. Greg. in
Pastorali. p.
1. cap. 9.

Quare, ut ait S. Carolus, ut Confessarius aliquam habeat contritionis sui pœnitentis certitudinem, quam habere tenetur, sæpè præter ea signa exteriora, eorum requirit exercitium remediorum, sine quibus prudens Confessarius judicat, pœnitentem in peccatum relapsurum.

S. Carol. Ac.
tor. part. 4.
De Instruc-
tione Con-
fessorum.

Et sæpè verissimum est apud Philosophos principium, quod qui non vult uti mediis ducentibus ad finem, censetur non velle finem: & sic non creditur in praxi, quod quis verè cupiat fieri dives, quidquid protestando asserat, cum non modò non adhibet media, quæ ad hunc finem perducere possunt, verùm etiam oppositam viam insequitur: ut si mercator per totum diem luderet, cum deberet

Non si possono assolvere quelli, che se ben dicono di desiderare di lasciar' il peccato, non dimeno affermano che gli pare che non lo lasciaranno: se questi tali

non voglio
no pigliare
quelli rime
dii, senza li
quali il Con-
fessore giu-
dica che tor-
neranno al
peccato.

in taberna ad parandas opes immorari; sic ju-
dicari non debet, quod peccator sinceram ha-
beat voluntatem dimittendi peccata, cum non
vult vacare orationi, jejuniis insistere, elec-
mosynas erogare, mundanos cœtus declinare,
& hujusmodi adhibere remedia, quæ prudens
Confessarius, amans salutem pœnitentis, cen-
set necessaria ad extirpandum ex animo pec-
catum.

Quest. 22. Quomodo se gerere debet Con-
fessarius erga Pœnitentem, qui non dat vera
contritionis signa?

Resp. Præscribit illud S. Carolus dum ait:
S. Carol. Ac- *Quod si pœnitens nullam contritionem osten-*
tor part. 4. *dit, eum minimè Confessor absolvat: sed ta-*
De Sacramen- *men eum salutaribus consiliis & operibus*
to Pœnitentiæ. *præscribendis juvet: quod idem præstet, si*
ante Confessionem id animadverterit, caven-
do ne quemquam asperius tractans, culpâ suâ
inducat, ut vel desperet, vel à Confessione
abhorreat.

Quest. 23. Quænam motiva potest Con-
fessarius proponere Pœnitenti, ut illum indu-
cat ad sua detestanda peccata, & obtinendam
à Deo veram contritionem?

S. Carol. in *Resp.* S. Carolus Actorum. p. 4. De Instruc-
Instructiōe *tione Confessorum, ea tradit & explicat cum*
Confessorū. *ait, Confessorem animadvertere debere dili-*
Hà però da *genter, cum pœnitentes ex parte sua studium*
avertire il *aliquod, curamque adhibuerint, ut se ad*
Confessore, *Confessionem faciendam dignè præpararent;*
che quando *si tamen sive propter incapacitatem, sive*
vede che li *propter aliquam aliam causam, necessarias*
penitenti *habere non videntur dispositiones, eas supple-*
hanno fatto *re debent, & conari eos ad peccatorum suo-*
da canto lo- *rum contritionem excitare, iis eorum enor-*
ro qualche *mitatem ostendendo, declarando quantam*
diligenza *mereantur pœnam, cum contra Deum com-*
per prepa- *mitantur pœnam, cum contra Deum com-*
rarsi à Con- *mitantur pœnam, cum contra Deum com-*
fessari debi- *mitantur pœnam, cum contra Deum com-*

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 53

missa sunt; quam infinita inferant damna, & incommoda, quoniam vitâ privant æternâ, & ita debet eos disponere, ut saltem adeo sint attriti de omnibus & singulis peccatis mortalibus, ut eos tutâ conscientiâ possit absol-
vere.

tamente, & nondimeno ò per l'incapacità loro, ò per altro non gli pare che habbino

la necessaria disposizione, deve supplire esso, procurando d'indurli alla contrizione de suoi peccati, con mostrare la brutezza della colpa, la gravità d'essa per esser contra Dio, l'infinito danno dell'eterna dannatione che per essa s'incorre: e con quello veda d'indurli e disporli, di modo che di tutti e ciascun peccato mortale sia almeno così attrito, che possa sicuramente darli l'assolutione.

Potest etiam Confessarius, ut pœnitentes commoveat, & præparet ad perfectiorem dispositionem uti motivo timoris, diei iudicii, & pœnarum inferni. *Quoties diem illum considero, totus contremisco*, ait S. Hieronymus.

Potest etiam eos inducere motivo spei, affirmando eos unâ sola bona Confessione veniam peccatorum suorum consequi posse. *Pœnitenti igitur*, ait Princeps Apostolorum, & *convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Actuū Apof. col. cap. 3.

Denique spe gratiæ recuperandæ commovere potest, quoniam scriptum est, Deus stat & pulsat ad ostium cordis nostri; spe etiam gloriæ æternæ, cum scriptum sit: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim Regnum cœlorum.* Matth. cap. 3.

Si quis autem adeo infelix sit, ut nolit peccatorum suorum in hac vita pœnitere, ubi potest hoc unico medio veniam obtinere, ipsum in æternum pœnitebit apud inferos, sed absque fructu juxta id quod habetur in Psal. 13. *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt.*

Quæst. 24. Periculosum-ne est, veram differre Pœnitentiam usque ad horam mortis?

54 TRACTATUS VI.

Resp. Sancti Ecclesiæ Patres vehementer locuti sunt de periculo cui se exponebant pœniterentes, qui conversionem differebant usque ad finem vitæ, & Ecclesia ita fuit sollicita ne pœniterentes suam usque ad finem vitæ differrent conversionem, ut videamus quod in primis Ecclesiæ sæculis denegabatur absolutio iis qui postquam in vita criminosa perseveraverant ad Pœnitentiam solùm in extremitate vitæ recurrebant; quia credebatur quod illa conversio non ex intimo cordis affectu proveniebat, sed ex timore purè servili. *Quia*, ait S. Cyprianus, *rogare illos, non delicti Pœnitentia; sed mortis urgentis admonitio compellit. Nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum.*

S. Cypr. Epistola 59. ad Antonianũ.

S. Aug. Serm. 57. de Tempore.

Pœnitentia, inquit S. Augustinus, *qua ab infirmo petitur infirma est: Pœnitentia qua à moriente petitur, timeo ne & ipsa moriatur. . . . quicumque vult invenire misericordiam Dei; sanus agat Pœnitentiam in hoc seculo, ut sanus esse valeat in futuro.* Nam, ut dicitur in libro de vera & falsa Pœnitentia, qui Divo Augustino tribuitur. *Quoniam vix & raro est tunc justa conversio, timendum est de pœnitente serò.*

Scotus, in 4. sentent. dist 18. Reportato- rum, q. 3.

Doctor subtilis Scotus hujus rei tres rationes principales affert, dum ait: *Quando primo imminet alicui mors, ut vel per infirmitatem, vel videt gladium ultra caput, vel navem fractam: in quibus casibus convenire non speratur vita: habebit quicumque vel vehementem dolorem propter infirmitatem, vel vehementem timorem propter extrinsecum; & tunc vix potest intellectus occupari circa aliquid aliud quàm pars sensitiva, propter ordinem potentiarum; quia vel totaliter impeditur actus intellectus ab alio actu, vel non*

De Sacramento Pœnit. Cap. V. 59

habet actum perfectum alium, cum dolor
occupet totam partem sensitivam. Sed nolendo peccatum, oportet quod sit magna consideratio intellectus, detestatio, ad hoc quod sit attritio sufficiens ex congruo ad remissionem peccati, sicut fuit vehemens delectatio prior in peccato. Ad hoc ut sit dispositio ex congruo ad receptionem gratiæ, oportet quod sit voluntaria detestatio, & debita circumstantia finis, atque homo pœniteat non solum propter timorem pœnæ, sed timore filiali: sed difficile est tunc dolere nisi ex timore solum: & si non sit cum amore, non disponit ex congruo. Ex habitu malo præcedenti usque ad extremum, est inclinatio vehemens ad peccata, & ad actus similes prioribus. Igitur difficile est tunc primò contra istum habitum inclinari, detestando quæ prius erant delectabilia.

Quare necesse est ut peccatores sequantur id quod dicitur in Scriptura. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te: Et sic evitabunt ponere salutem suam in illa incertitudine de qua loquitur S. Augustinus dum ait: Si quis positus in ultima necessitate aegritudinis sue; voluerit accipere Pœnitentiam, & accipit, mox reconciliatur, & hinc vadit: Fateor vobis, non illi negamus quod petit: sed non præsumimus, quia bene hinc exit, Non præsumo, non vos fallo, non præsumo.*

Ecclesiastici.
cap. 5.

S. Aug. Homilia 41. in ter 30.

